

Turizmin inkişafında mədəni irsin rolu

Turizm marşrutları üzərindəki tarixi abidələrdə geniş infrastruktur yaradılıb

Hər bir xalqın tarixinin qədimliyinin, zənginliyinin bir göstəricisi də ona məxsus olan milli mədəni irs nümunələridir. Milli mədəni irs dedikdə muzey, incəsənət, audiovizual (o cümlədən kino), teatr, kitabxana, alyazma, arxiv, folklor, arxeologiya, etnoqrafiya, memarlıq, dekorativ-tətbiqi sənət nümunələri və tarix-mədəniyyət qoruqları nəzərdə tutulur. Mədəni irs nümunələri maddi (daşınmaz və daşınar) və qeyri-maddi mədəni irs nümunələrinə bölünür.

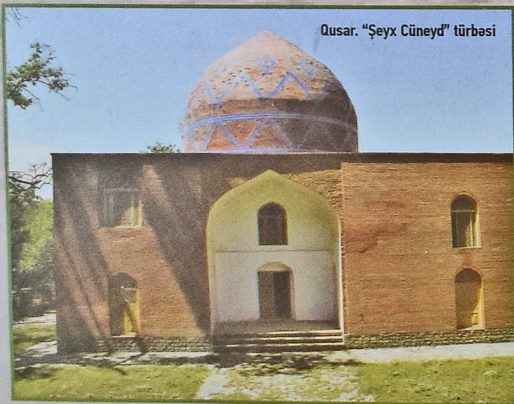
Bu yazımızda daşınmaz mədəni irsimiz və onun turizm məqsədləri üçün istifadəsinə, bu sahədə son illər görülməli işlərə toxunacağıq.

Öncə onu qeyd edək ki, mədəni irsin qorunması bütün dünyada aktualdır. Bu məsələ XX əsrdən başlayaraq beynəlxalq aləmi xüsusilə narahat etməyə başlayıb, çünki münafişlərlə bağlı bir dövr başlayıb.

II Dünya müharibəsindən sonra bu sahədə beynəlxalq sənədlər imzalanıb, sonrakı illərdə UNESCO və quruma üzv olan ölkələrin təşəbbüsü ilə "Hərbi münafişlər zamanı mədəni dəyərlərin qorunması haqqında" (1954), "Ümumdünya mədəni və təbii irsin qorunması haqqında" (1972) və s. konvensiyalar qəbul edilib.

Azərbaycan da bu sahədə mövcud beynəlxalq sənədlərə, o cümlədən sualıtı mədəni irsin qorunması, memarlıq abidələrinin qorunması haqqında konvensiyalara qoşulub. Bir sıra tarixi abidələrimiz UNESCO-nun qeyri-maddi-mədəni irs siyahısına daxil edilib. Ümumilikdə 148 ölkənin 900-dən çox mədəniyyət obyektini bu siyahıda yer alıb. Sevindirici haldır ki, onların arasında Azərbaycan mədəniyyət abidələri də var.

Maraq doğuran özünəməxsusluq tarixdə, mədəniyyətdədir

Qusar. "Şeyx Cüneyd" türbəsi

Təbii ki, abidələrin qorunması ilə bağlı mövcud konvensiyaların şərtlərinə əməl olunması böyük məsuliyyət tələb edir. Elə bu səbəbdən də ölkə prezidentinin sərəncamı ilə "Daşınmaz tarix və mədəniyyət abidələrinin bərpası, tarix və mədəniyyət qoruqlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və inkişafına dair 2014-2020-ci illər üzrə Dövlət Proqramı" qəbul edilib. Bu sənədə nəzərdə tutulan məsələlərdən biri də mədəni irs məkanlarının turizm məqsədli istifadəsi ilə bağlıdır.

Qeyd edək ki, Azərbaycanda hazırda 6308 tarix və mədəniyyət abidəsi dövlət mühafizəsindədir, 27 dövlət tarix-mədəniyyət, memarlıq, bədii və etnoqrafiya qoruğu fəaliyyət göstərir.

Tarix və mədəniyyət qoruqlarında, turizm məqsədləri üçün istifadə edilən abidələrdə müvafiq infrastrukturun yaradılması sektorun inkişafı baxımından xüsusi aktualıq kəsb edir. Bu gün Azərbaycanda turizmin əsas infrastrukturunu qurulub, yeni hotellər istifadəyə verilib, keyfiyyətli xidmətin təşkili, kadr hazırlığı, turizm imkanlarımızın tə-

Barda. "Allah-Allah" türbəsi

nitimi istiqamətində işlər görülür. Turistlərin mədəni istirahəti, tarixi-mədəni məkanlara turların təşkili də bu sahədə işin növbəti mühüm mərhələsidir.

Azərbaycanda turizmin inkişafında tarixi abidələrin çox böyük rolu var. Turistlər nə üçün bu və digər ölkəyə səfər edirlər? Onları maraqlandıran, cəlb edən məqamlardan biri də yerli özünəməxsusluqdur. Bu da tarixdə, mədəniyyətdə, abidələrdədir.

Azərbaycanda çoxlu tarix-mədəniyyət abidələri varsa da, onların hamısının turizm xidmətləri göstərməyə hazır olduğunu deyə bilmərik. Bu sahədə dünya təcrübəsi mövcuddur. Arxeoloji və digər abidələr, sadəcə, abidə kimi qalsın, turist üçün elə də maraqlı kəsb etməyəcək. Ancaq bu, turistin başa düşə biləcəyi bir vəziyyətə gətirilsə, yol infrastrukturunu qurulsun, həmin abidənin yerləşdiyi ərazidə turistlərin dincəlməsi, ayləncəsi üçün şərait yaradılsın, o, əsl turizm obyektinə çevriləcək.

Şaki. "Aşağı Karvansaray"

İnfrastrukturun qurulması üçün öncə abidə bərpa olunmalıdır

Mütəxəssislərin fikrincə, infrastrukturun qurulması üçün birinci abidənin bərpası və ya konservasiyası həyata keçirilməlidir. Bunun əsasında xüsusi mühafizə zolağı formalaşdırılmalıdır. Turistlərin abidənin tarixi, memarlığı, burada aparılan bərpa işləri ilə bağlı müfəssəl məlumat alması üçün məlumat lövhəsi qoyulmalıdır, çap məhsulları hazırlanmalıdır. Turistlərin ekskursiyası üçün şərait hazırlanmalıdır. Bələdçilər müxtəlif dillərdə məlumatları onlara çatdırmaqlıdır.

Eyni zamanda, şəhər mərkəzindən uzaqda yerləşən tarixi abidələrin yaxınlığında hotellərin, motellərin olması da önəmlidir. Yəni turistlərin həm gəzməsi, həm də istirahəti üçün lazımı imkanlar yaradılmalıdır. Turistlər regionlarda yerləşən tarixi abidələri ziyarət edərkən o bölgənin sənətkarlığı, mətbəxi, özünəməxsus adət-ənənələri ilə də tanış olurlar. Bütün bunlarla bağlı Dövlət Proqramı çərçivəsində müvafiq işlər görülüb və hazırda davam etdirilir.

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi yanında Mədəni İrsin Qorunması, İnkişafı və Bərpası üzrə Dövlət Xidməti bu sahədə kompleks işlər həyata keçirir. Xidmətdən verilən məlumatda bildirilir ki, ölkəmizdə bütün tarixi abidələr dövlət tərəfindən qorunur.

Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə daşınmaz tarix və mədəniyyət

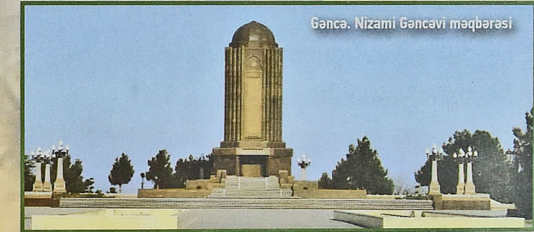
Şaki. Şəhaxanovların evi

abidələrinin əhəmiyyət dərəcəsinə görə son bölgü 2001-ci ildə təsdiqlənib. Xidmət əməkdaşları mütəmadi olaraq monitorinqlər keçirirlər. Həmin siyahıya düşməyən abidələr də müəyyən edilir və qorunur. Rayonlar üzrə abidə mühafizəçiləri burada yerləşən abidələrə nəzarət edir, hər hansı qanun pozuntusu aşkarladıqları təqdirdə dərhal məlumat verirlər. Son illər ərzində ölkə ərazisində yerləşən onlarla abidədə, o cümlədən Bərdədə "Allah-Allah" türbəsi, Salyan rayonunda "Cümə" məscidi, Qusar rayonunda "Şeyx Cüneyd" türbəsi, "Yuxarı Baş"

Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğunun qala divarları, "Aşağı Karvansaray", "Şəhaxanovların evi", Quba rayonunun Xınalıq kəndində Əbu-Müslüm məscidi, "Hündür günbəzli hamam" və digər mühüm tarixi-memarlıq əhəmiyyətli abidələrdə bərpa-konservasiya işləri aparılıb. Qobustan Milli Tarix-Bədii Qoruğu, "Atəşgah" məbədi, Gəncə şəhərində Nizami Gəncəvi Məqbərəsi Kompleksi və "Pir Hüseyn" xanəqahında bərpa işləri ilə yanaşı, ərazidə geniş abadlıq işləri görüldü, həmçinin müasir texnologiyalarla təchiz olunmuş ekspozisiyalar yaradılıb. Abidə kimi qeydiyyata götürülmüş Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrı, Nizami Kino Mərkəzi və Azərbaycan Dövlət Musiqili Teatrının binalarında müasir tələblər səviyyəsində bərpa-yenidənqurma işləri aparılıb və bu binalar təyinatı üzrə istifadə olunmaqdadır.

Milli mədəni irsin qorunması, tarixi abidələrimizin gələcək nəsillərə çatdırılması üçün həyata keçirilən işlər davam etdirilir. Hazırda Dövlət Xidməti tərəfindən Gəncədə Şah Abbas karvansarasında bərpa və Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində təmir-bərpa işləri yekunlaşmaq üzrədir.

Qoruqların əsas vəzifələrindən biri də ərazilərin tarixi əhəmiyyətinin qorunması ilə yanaşı, eyni zamanda, bu tarixi yerlərin ziyarətçilərə düzgün təqdim olunması, habelə asuda vaxtlarının səmərəli keçirilməsi üçün beynəlxalq standartlara uyğun fəaliyyət göstərməkdir. Qo-

Gəncə. Nizami Gəncəvi məqbərəsi

bustan Milli Tarixi-Bədii Qoruğu və Qəbələ Tarixi-Bədii Qoruğu, Quba şəhərində yerləşən "Soyqırımı Memorial Kompleksi" müasir tələblərə tam cavab verən obyektlərdir. Bu qoruqlarda müasir texnologiyalarla təchiz edilmiş ekspozisiyalar yaradılıb, ziyarətçilərə yüksək səviyyəli ekskursiya xidmətləri göstərilir. Ekskursiya xidmətlərinin daha da yüksəldilməsi üçün əməkdaşlar mütəmadi olaraq təkmilləşdirmə kurslarına göndərilirlər. Artıq qoruqlarda Azərbaycan, ingilis, rus dilləri ilə yanaşı, türk, ərəb, fransız dillərində ekskursiyaların aparılması istiqamətində addımlar atılır. Bu il Hacıqabul rayonunda "Pir Hüseyn Xanəqahı" Tarix-Memarlıq Qoruğunda da infrastrukturun yaradılması istiqamətində müvafiq işlər görülüb. Ağstafada "Keşikçidağ", Qazaxda "Avey", Şabranda Çıraqqala qoruqlarının qorunması və inkişafı ilə bağlı təkliflər hazırlanaraq ölkə rəhbərliyinə təqdim olunub. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin tabeliyində olan qoruqlarda abadlıq işlərinə xüsusi diqqət ayrılır. Yaxın vaxtlarda Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi ilə birləşməli qoruqlarda yaşıllıqların salınmasına da başlanılacaq. Eyni zamanda, Qobustan qoruğu ərazisində ziyarətçilərin rahatlığının təmini məqsədilə "Azəriyol-servis" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən yeni yol çəkiləcək. ♦

Fəxryyə Abdullayeva